

Sedmileté periody lidského života ve vztahu ke kosmickým silám

Posouzení odpovědnosti a svobodné vůle a nutnost přesné znalosti lidského vývoje po narození · Proud dědičnosti a bytostné články člověka · Dítě vnímá duchovno ve svém přirozeném a lidském okolí: duchovní bytosti · Uvolnění tvořivých sil a schopnost paměti · Vývoj sil inteligence · Sluneční síly v prvních sedmi letech, éterné síly tvořící tělo, měsíční síly v druhém sedmiletí, astrální síly, tvořící tělo schopné rozmnožování · Sluneční síly v duševně-duchovní oblasti · Planetární síly působící v třetím sedmiletí · Změna na začátku dvacátých let života · Působení sil stálic ve čtvrtém sedmiletí · Člověk opuštěný kosmickými silami je odkázán na sebe sama také v udržování těla · Význam tohoto bodu pro svobodu a odpovědnost

Moji milí přátelé!

Do našeho pojednání dnes vsuneme jednu kapitolu z antroposofie, kterou před laiky není zapotřebí rozebírat tak důkladně, ale kterou budeme potřebovat, chceme-li pokračovat v posuzování zejména rozdílů mezi zdravou odpovědností a patologickou nezodpovědností, protože toto rozpoznávání je důležité jak pro lékaře, tak pro kněze.

*čtyři články
lidské bytosti*

Zvláště důležité je, abychom si dokázali objasnit otázku: Co v člověku vlastně pochází z dědičné linie a co zděděno není, ale musí být do lidské bytosti přinesené jiným způsobem?¹ Při tomto posuzování zdravého a nemocného člověka musíme rozlišovat obě složky, řekli bychom, ingredience lidské bytosti, neboť na tom závisí nesmírně mnoho. Když člověk vstoupí z duchovně nadsmyslového světa do smyslového světa, to znamená, dojde-li ke spojení toho, co dostal původem z dědičnosti, s tím, co si přináší z dřívějších životů a z pobytu mezi smrtí a novým narozením, potom vidíme, jak se člověk vyvíjí nejprve jako dítě, den za dnem, týden za týdnem. Tento vývoj však nejsme s to pochopit, nepřihlédneme-li ke čtyřem článkům lidské bytosti podle fyzického těla, éterného těla, astrálního těla a organizace Já, protože nedokážeme poznat, nakolik se jednotlivé články lidské bytosti, které jsou zcela různého původu a pocházejí z různých světů, podílejí na tomto vývoji.

*fyzický
organismus,
princip
dědičnosti*

Člověk má ponejprv svůj fyzický organismus. Na fyzickém organismu je nejnápadnější, že v prvním úseku svého života až k výměně zubů má první zuby. Chci zdůraznit, že výměna zubů představuje to nejextrémnější, co se na člověku vymění, neboť to, co člověk z hlediska hmotného obdržel v dětství v podobě svého fyzického těla, ve skutečnosti s sebou nese pouze do výměny zubů. Ze své formy neustále odstraňujeme fyzickou hmotu. Proces je ovšem komplikovanější, než bychom si mohli jednoduše (chceme-li být exaktní) představit, tedy že by člověk v průběhu sedmi až osmi let odhazoval veškerou svoji fyzickou hmotu a obnovoval ji. Něco na tom naprosto souhlasí, ale abychom opravdu našli to, co jsme si představili poněkud modifikovaně, potřebujeme nahlédnout k samotné výměně zubů. Neboť kdyby naše abstrakce byla správná, museli bychom vždy po sedmi letech dostat nové zuby. Víme, že tomu tak není, dostaneme je jen jednou. Právě

¹ Viz také: Max Hoffmeister, *Záhady početí*, VI. kap.: Problémy dědičnosti z hlediska duchovní vědy, Fabula 2010. - Pozn. vyd.

zuby náleží v absolutním smyslu k tomu, co po jedné výměně nedojde další obnovy. Průběh vývoje člověka na Zemi je vlastně takový, že s přibývajícím věkem si toho v sobě stále více a více ponechává ze staré fyzické materie. Výměna větší části fyzické materie se uskutečňuje především v sedmi a osmi letech, ale přesto musíme na člověku rozlišovat mezi tím, co se mění a co pořád zůstává - po sedmém roku jsou to zuby, které se nastaví a potom již zůstanou tak, ale po dalším rytmickém opakování těchto přechodných období zůstávají v lidské bytosti i hmotné části, které nejsou vyměněny, ačkoliv větší část materie člověka se v průběhu sedmi až osmi let naprosto vymění. Takže musíme tedy radikálně říci, že pro přibližně prvních sedm let života člověk ze sebe odsune veškerou materii, kterou má při narození; nic z ní nezůstane. Ponechá si pouze v ní působící a podstatné síly, které si nově přijatou materii v prvních sedmi letech života úplně přisvojí, takže člověk má obnovení svého fyzického těla spojeno právě s výměnou zubů.

Z toho lze, moji milí přátelé, pochopit i to, že samotný princip dědičnosti, tak jak ho obhazuje dnešní přírodní věda, platí jen pro prvních sedm let. Jen v těchto prvních sedmi letech je situace taková, že člověk dědí vlastnosti, které v sobě nese, od rodičů a prarodičů.

V prvních sedmi letech tvoří fyzické tělo takřikajíc jistý model, podle něhož umělec pracující v lidském těle a který v těchto prvních sedmi letech sestává z éterného, astrálního těla a Já, vypracovává nové fyzické tělo. Tady právě vidíme, jak mezi sebou spolupracují, v jaké umělecky působící vzájemné interakci vystupuje to, co si člověk přinesl z duchovních světů (svou individualitu, bytost), spolu tím, co zdědil. Je-li člověk s ohledem na svoji vnitřní individualitu silnou povahou, přináší si s sebou vnitřně silnou astralitu a bytost Já, jež opět činí silným éterné tělo. Pak uvidíme, jak klíčí síly člověka, který se ze svého nitra jen málo přidržuje modelu a drží se jen jeho obecných forem. Každému, kdo má smysl pro oprav-

dové kreace, bude hned jasné, že všeobecný model musí být zachován, protože je již zde přítomna afinita k lidské formě. Tu

obdržíme dědičně a její rysy přetrvávají i po výměně zubů, ale jemnější pozorování veskrze názorně vidí, jak u vnitřně silných individualit dojde po výměně zubů k podstatným změnám, jež spočívají v tom, že se modelu, který jim předala dědičnost, drží jen málo.

Když následně zkoumáme takové individuality, jakou je zde často zmiňovaná svátá Terezie, právě v případě těchto individualit zjišťujeme, že se během prvních sedmi let života sice velmi podobají svým rodičům, ale v devátém a desátém roce přijmou formy, které nás překvapí, protože teprve tehdy se vypracovává vlastní individualita. Takže dědičnost v exaktním slova smyslu platí pouze pro první úsek života. To, co se později projevuje jako dědičnost, není ve skutečnosti dědičností (to musíme poznat), ale je to práce podle modelu, který byl zděděn. Dílo, které takto vzniká, se modelu víceméně podobá, není však dědictvím, je pouze utvářeno podle zděděných znaků. Pouhý přírodovědec shledá, že vývoj jde dále podle obvyčejného principu dědičnosti. Kdo však skutečně nahlédne do bytosti člověka, ví, že za podobností s rodiči nastupuje po výměně zubů něco kvalitativně zcela odlišného než to, co bylo před výměnou zubů. Skutečné síly dědičnosti jsou zde před výměnou zubů. Po výměně zubů jsou to síly, které vyvíjejí svou činnost podle modelu. Po exaktním nahlédnutí můžeme sotva říci, že člověk to, co v sobě nese mezi sedmi a čtrnácti lety, tedy mezi výměnou zubů a pohlavní zralostí, zdědil, stejně jako o někom, kdo sedí v galerii a portrétuje Sixtinskou madonu, nemůžeme říci, že jeho portrétní malba obdržela jistou vlastnost na základě dědičnosti od madony visící v galerii. Situace je ovšem taková, že se tomu téměř věří.

Nyní však také vidíte, jakým způsobem se na této činnosti podílí zejména éterné tělo, jakou činnost vykonává éterné tělo,

neboť astrální tělo a organizace Já se v době do výměny zubů účastní na této práci jen velmi málo.

Éterné tělo tvoří nové fyzické lidské tělo podle modelu. Proč to činí? Otázka je ovšem podivně postavena, protože takové otázky po příčině se přírodě klást nemohou. Mohla by to být pouze řečnická otázka. Proč to tedy dělá? Dělá to z toho důvodu, protože člověk v prvních sedmi letech života vůbec ještě není v celé své bytosti založen k tomu, aby vnímal jiný druh vjemů z vnějšího světa než jen zcela zvláštní druh vjemů. Zde narážíme na jedno velmi důležité tajemství lidského vývoje, na tajemství, které nám zodpoví další otázku: Co vlastně vnímá dítě? Odpověď na tuto otázku leží daleko od představ, které jsou v současnosti běžné. Když však věc vylíčím následujícím způsobem, vy již přijdete na to, co jsem měl na mysli.

Mezi smrtí a novým narozením, přesněji novým počítím, člověk žije v duchovním světě, kde je obklopený zcela jinými skutečnostmi, než jaké můžeme nalézt zde ve fyzickém světě. Je to úplně jiný svět. Pak z duchovního světa, jehož zákonitosti můžeme znázornit touto čarou (bílá), vystupuje a vstupuje do fyzického světa (žlutá), kde ve svém životě pokračuje s fyzickým tělem, které přijal. V tomto fyzickém světě však nadále působí stejné síly, jež jsou zde (červená), byť skryté za lidským smyslovým vnímáním. Při pohledu na strom, moji milí přátelé, působí stejné duchovní síly, které jsme měli před sebou mezi smrtí a novým narozením, jen jsou pro nás zahalené fyzickou hmotou stromu. Všude ve fyzickém světě, v němž se nalézáme mezi narozením a smrtí, působí duchovní síly také na pozadí smyslově fyzických entit, takže si můžeme představit, že jejich působnost z duchovního světa pokračuje ve světě, který prožíváme mezi narozením a smrtí. V prvních sedmi letech života je tomu tak, že dítě ve všech formách, ve veškerém teple a chladu, nedokáže se svou úplnou bytostí sjednotit nic jiného než toto duchovno. Pokračová-

*smyslové
vnímání
dítěte*

ní těchto duchovních působností dítě plně vnímá po vstupu do fyzického světa a postupně slaběji až do výměny zubů.

Často se zapomíná, že smyslové vnímání dítěte je něčím úplně jiným, než je smyslové vnímání dospělého, že je pro něj něčím zcela duchovním. Má-li dítě vedle sebe zlostného otce (jak jsem uvedl v přednáškách o pedagogice), nevnímá vědomě ani tak jeho zlostná gesta, ale především vnímá morální obsah těchto gest, který přechází do jeho těla. V této době, kdy dítě pracuje se silami, aby si své fyzické tělo, které je nyní jeho vlastním, vypracovalo podle modelu, je v podstatě úplně orientováno na duchovní základy, pracuje z duchovnosti. Co to ale znamená? Co zde působí, když ve skutečnosti působí duchovnost? Zdánlivě zde působí barvy, formy, teplo, chlad, drsnost a hladkost ve smyslových vjemech, ale co působí ve skutečnosti?

zvláštní druh zákonitosti, příčiny dětských nemocí Ve skutečnosti působí pouze to, co má nějakým způsobem činit s povahou Já. Dojem v dítěti vyvolávají pouze ty skryté duchovní bytosti, které mají co činit s povahou Já, tedy především duchovní bytosti vyšších hierarchií, které působí od člo-

věka nahoru, ale také skupinové duše zvířat a skupinové duše elementárních bytostí. To vše opravdu působí na dítě, a ono si z těchto duchovních sil, z této velkolepé duchovní dynamiky formuje dle modelu své druhé tělo, které postupně roste a vyvíjí se, až do doby, kdy dojde k výměně zubů. Teprve toto druhé tělo, které si člověk po narození vybuduje jako své vlastní první tělo, je jako fyzické tělo vybudováno z duchovního světa.

Ve všem, co v dítěti působí, v celé jeho nešikovnosti a neorientovanosti, s nimiž se dítě pohybuje a je vůbec duševně činné, a jejichž původ spočívá v tom, že musí docházet k neustálému přizpůsobování fyzickému světu, máme v tomto věku zcela zvláštní druh zákonitosti. Kolem dítěte je polonevědomý svět, duchovní svět, v němž dítě vlastně ještě vězí. V tomto vzájemném hledání duchovního a fyzického světa v prvních sedmi letech života jednou lékařství, až dosáhne své pravé spi-

rituality, uvidí pravé hlubší příčiny dětských nemocí. Mnohá vysvětlení můžeme získat vlastně již dnes, jestliže určité věci prověříme. V medicínských pracích dnes máme pouze verbální a formální objasnění, která ovšem ke skutečné realitě nevedou.

*éterné tělo
v sedmi
letech*

S tím značně souvisí éterné tělo v prvních sedmi letech života, které si pomalu vyvíjí ty schopnosti, jež člověk obdrží v druhém sedmiletí jako samostatné schopnosti éterného těla, směřující více k intelektu a schopnosti paměti. Kdo má tento vhled, může vnímat, že k největší proměně duševního života dochází tehdy, když první sedmiletý úsek života přechází do druhého sedmiletí života.² Éterné tělo je zproštěno činnosti, kterou muselo vykonat v plném smyslu toho slova při vypracovávání druhého těla. Jakým způsobem je mu odlehčeno, v plném rozsahu pochopíme teprve tehdy, když si uvědomíme, že člověku ve čtrnácti letech opět zuby nenarostou, ale zůstanou mu ty, které má, a že mu v jeho fyzicky hmotné přirozenosti zůstane ještě mnoho dalšího. To, co zde zůstane, a co muselo být nahrazeno v prvních letech života, to vlastně odbremení éterné tělo, uvolní se v éterném těle. Kvantitativně je to maličkost, ale kvalitativně je to něco nesmírně důležitého. Může to pak být nesmírně činné v podobě duševních vlastností. Co člověk ušetří tím, že si neopatruje třetí zuby, tím, že již mnoho dalšího, s čím evoluce zachází stejným způsobem jako se zuby, vytvářet nemusí - zůstává nyní zbytkem éterného těla. To, co zde zůstává - a v prvních sedmi letech života vplynulo do fyzického vývoje -, zbylo nyní z fyzického vývoje, ale působí čistě duševně, protože takovým je ve své podstatě.

Dítě prošlo velkou proměnou. Se schopnostmi, na které ve škole apelujete jako učitelé, které rozvíjíte, dítě překonalo velkou proměnu mléčných zubů v druhé zuby a mnoho jiného. Pomocí sil, které dítě ušetřilo, protože nemuselo tvo-

² Viz také pojetí sedmiletých period a spirály života v knize R. A. Powella *Hermetická astrologie a biografika*, Fabula 2014. - Pozn. vyd.

řit třetí zuby, se začínají vyvíjet schopnosti duše. Děje se to v hlubinách lidské přirozenosti, takže v prvních sedmi letech je duševní aspekt úplně skrytý uvnitř fyzického vývoje, který musíme pojímat jako duchovně-duševní i jako fyzicko-tělesný. V prvních sedmi letech života člověka můžeme pozorovat, jak je duchovno v plném smyslu slova činné v těle. Jak to nyní souvisí s všeobecnou kosmickou evolucí? Kosmické síly, s nimiž duše pracuje v prvních sedmi letech života, jsou síly sluneční. Dolů na zemi slunce nevyzařuje pouze fyzicko-éterné sluneční paprsky, ale ve fyzicko-éterných slunečních paprscích vyzařují ze slunce síly, které jsou totožné se silami, jejichž pomocí naše éterné tělo obnovuje naše tělo v prvních sedmi letech života. Je to sluneční entita, která zde působí. Pohleďte na dítě, jak si podle modelu vypracovává své druhé.fyzické tělo! Jsou to síly zcela absorbované ze slunečního záření. Musíme porozumět tomu, jak se člověk začleňuje do kosmu. A když člověk s výměnou zubů uvolní určité éterné síly, které potom působí zpět na astrální organizaci a na organizaci Já (způsobem, který jsem vylíčil), v druhé etapě života se pak stává přístupným tomu, čemu v první etapě vůbec nebyl přístupný - stane se přístupným pro měsíční síly. Sluneční síly jsou éternými silami v prvních sedmi letech, měsíční síly, jimž je člověk přístupný po výměně zubů, jsou identické se silami jeho astrálního těla. Po výměně zubů tak člověk vstupuje ze sluneční do měsíční sféry, v níž také v době mezi výměnou zubů a pohlavní zralostí zůstane a pracuje na sobě. Pomocí měsíčních sil si nyní tvoří své vlastní druhé (své třetí kosmické) tělo, v němž toho již nebude vyměněno tolik jako v první etapě života, byť přece jen k mnoha výměnám dojde. Opět zde zůstanou určité síly, nyní síly astrálního charakteru, které promění duševní oblast tak, jak se mění v době pohlavní zralosti. Zároveň se osvobodí od práce na těle, takže člověk se po vstupu do období pohlavní zralosti nalézá v životní etapě, kdy v duševní oblasti svobodně proje-

vuje to, s čím musel pracovat na svém fyzickém těle ještě mezi výměnou zubů a pohlavní zralostí.

Ve své první životní etapě tak pracujeme výlučně s tím, co nám přichází od Slunce; máme-li ve škole dítě mezi výměnou zubů a pohlavní zralostí, pak jsou to sluneční síly, které se osvobodily pro duši. To je velké, obrovské tajemství v pohledu na lidský vývoj, že jako dítě v době mezi výměnou zubů a pohlavní zralostí, když si utváříme svou duši, máme co činit se samotnými slunečními silami. Člověku se může rozbušit srdce při poznání, že dětská duše je natolik příbuzná s tím, co žije ve slunečním svitu, a toto poznání skutečně osvětluje to, co děje mezi člověkem a kosmem.

Měsíční síly jsou ve druhém období života používány ještě pro tělesnou oblast, ještě se neuvolnily pro oblast duševní. Uvolní se až s pohlavní zralostí a potom spolupůsobí na duši. Náhlý obrat, který nyní v duševní oblasti nastane pohlavní zralostí, spočívá v tom, že se měsíční síly vtisknou do duše, takže to, co pohlavně zralý člověk kolem sebe činí, je spolupůsobení mezi slunečními a měsíčními silami.

Tímto nahlížíme do hloubky lidského vývoje a odvykáme si mluvit o dědičnosti podobným způsobem, jak to činí všeobecná přírodní věda, a díváme se na druhé straně i na to, co žije v dětské činnosti. V dětské lidské činnosti a v dětském lidském myšlení žije Slunce. Slunce nám září také z kamene, který sám v sobě nemá světelné síly, pouze odráží sluneční světlo. Také přírodovědec tomu přitakává, ale to je, moji milí přátelé, to nejnepatrnější, nejabstraktnější. Také dítě mezi sedmým a čtrnáctým rokem života k nám vyzařuje sluneční síly. A tak jako se můžeme u kamene dovolávat světla, které je zpětně vyzářeným slunečním světlem, smíme i to, co dítě činí ve své druhé životní etapě, označit jako síly Slunce. Slunce prostě není pouze tam, kde koncentrovaně září. Obvyklý názor fyziky, že Slunce je prostě jenom *zde*, lze srovnat s názorem člověka, který uprostřed hrnce s polévkou

vidí masné oko a domnívá se, že polévkou je pouze toto masné oko. Naše fyzikální názory jsou velmi často dětinské a lidé se smějí, když odhalí, jaké vlastně jsou. Můžeme si jen přát, aby se některým skutečností smáli ještě více. To, co se dnes pokládá za vědu, je opravdu někdy směšné. Když je masné oko v polévce považováno za polévku, je to totéž, jako bychom Slunce tam nahoře považovali za masné oko, zatímco sluneční záření vyplňuje celý svět - jako ta polévka.

*měsíční síly
a síly
reprodukce*

Zároveň se nám otevírají pohledy na souvislost mezi měsíčními a reprodukčními silami, které nyní postupně vytvářejí druhé vlastní tělo, jež se buduje mezi sedmým a čtrnáctým rokem života a dokončeno je příchodem pohlavní zralosti. Co si člověk v této době začlení do sebe v podobě pohlavních sil, způsobují právě měsíční vlivy.³ Reprodukční síly zcela souvisí s účinky Měsíce, jsou výsledky měsíčních vlivů.

třetí tělo

K vytvoření svého třetího, vlastního těla (pozorováno zvenčí: čtvrtého) člověk přistupuje v období od pohlavní zralosti až k počátku dvacátých let. Časové úseky v pozdějších letech nejsou tak přesně vymezené jako úseky v období výměny zubů a pohlavní zralosti. Stále více substance v člověku zaostává, tuhne, stává se trvalou oporou, kostrou. Jak člověk stárne, je z kostí vylučováno a následně obnovováno stále méně substance. Také ve zbytku organismu potřebují některé části k vylučování více času než jiné a je zřejmé, že od doby druhých zubů jednoduše platí, že když je již jednou obdržíme, pak to, zda je později ještě budeme mít, zcela závisí na tom, jak dlouho vydrží. Je to jako s nožem, záleží na tom, jak dlouho vydrží; nůž nemůže obnovit svoji hmotu a ani zuby ji v podstatě nemohou obnovit. Zajisté vše plyne a dochází k obnovování, ale zuby nyní přechází do stadia neobnovy a tak se zde veškerý životní proces uskutečňuje mnohem pomaleji než v ostatních oblastech člověka. Je zde mnohem pomalejší pokud jde o intenzi-

³ Viz také R. Steiner, *Člověk a hvězdy* a M. Hoffmeister, *Záhady početí*, Fabula 2011 a 2010. - Pozn. vyd.

tu, zato je rychlejší v opačném poměru, vzhledem ke kvalitě trvání a stává se zhoubnějším než v ostatních člancích lidské přirozenosti, které se ještě předtím, než se stanou zhoubnými, mohou obnovovat. Kdyby zuby byly vystaveny stejným zákonitostem jako mnohé další části lidské přirozenosti, nemuseli by existovat zubní lékaři. Ale kdyby byly stejným zákonitostem jako zuby vystaveny i ostatní části lidské přirozenosti, všichni v naší moderní civilizaci bychom zemřeli opravdu mladí. A tato část Švýcarska, o které se říká, že velmi zaměstnává zubní lékaře, protože se zde zuby snadno kazí, by pravděpodobně vůbec nebyla příliš zalidněná, protože bychom ji považovali za místo časně úmrtnosti. Tak věci spolu souvisejí.

V prvních sedmi letech života člověk ve svém nitru pracuje se silami Slunce, v druhém sedmiletí se silami Měsíce, kdy sluneční síla sice zůstává, ale smíchají se s ní měsíční síly. V třetím sedmiletí, od doby pohlavní zralosti k dvaceti letům, přijímá lidská bytost mnohem jemnější síly ostatních planet planetárního systému. Tyto planetární síly však na růst člověka působí mnohem slaběji než Slunce nebo Měsíc, a proto skutečnosti, které do sebe člověk přijímá, jsou navenek méně výrazné.

*třetí
sedmiletí,
působnost
planetárních
sil*

Nepostřehneme již tak výrazně, že na začátku dvacátých let (zatímco planetární síly mezi čtrnáctým a jednadvacátým rokem ještě mají co činit v lidském těle) tyto síly začínají působit v duševně-duchovní oblasti. Každý, kdo si to uvědomí, se pak na člověka dívá tak, že v této pozoruhodné proměně, kterou projde začátkem dvacátých let, až dosud z lidské činnosti promlouvaly jen Slunce a Měsíc, ale nyní tuto sluneční a měsíční působnost modifikují planetární síly.⁴ Hrubé postupy lidí, hrubé pozorování má skutečně málo smyslu pro to, aby si této proměny povšimlo, nicméně je tady.

⁴ Viz rovněž R. A. Powell, *Hermetická astrologie a reinkarnace*, Fabula 2013. - Pozn. vyd.

Pro toho, kdo člověka pozoruje z hlediska zdraví a nemoci, je však znalost těchto poznatků nutností. Vždyť co bychom vlastně věděli o člověku, řekněme v jeho jedenáctém nebo dvanáctém roce života, kdybychom nevěděli, že v něm pracují měsíční síly?

Nyní ale v našem nitru vyvstane otázka: Jak to pokračuje dále? Také později člověk musí některé části svého organismu obnovovat, třebaže těch částí, které je třeba obnovit, je stále méně. Až do dvacátého prvního-druhého roku působí na růst člověka síly Slunce, Měsíce a planetárního systému, které následují za sebou. Až do dvacátého osmého roku zde působí ještě konstelace stálic, která se již velmi vymyká pozorování. Na působení nebe stálic můžeme pohlížet jen s mystérijní moudrostí. Kosmos se stává tvrdým, již se nechce zapracovávat dovnitř člověka. O tomto zvláštním vztahu člověka a kosmu v jeho dvacátém osmém-devátém roku života dnešní věda sotva něco ví.

*krystalický
kosmos*

Aristoteles to učil Alexandra, když mu řekl: Pak člověk naráží na krystalické nebe a to je tvrdé. - Krystalické nebe, které je vně sféry stálic, tím získává pro lidské nazírání svůj význam, svou realitu. Začínáme chápat, že koncem svých dvacátých let člověk v kosmu nenachází žádné síly pro svou obnovu. Proč tedy v osmadvaceti letech nezemřeme? Svět, který nás obklopuje, nás nechává vlastně v těchto letech zemřít. Je pravda, že ten, kdo vidí toto propojení člověka s kosmem, se nyní dívá do kosmu s vědomím: Ó, světe ty mne udržuješ jen do konce dvacátých let! - Ale právě když to shledáme, začínáme správně rozumět bytosti člověka.

*dvacátý
osmý rok
života
člověka*

Co se nyní vlastně stane s člověkem, když ho svět vzhledem k formujícím silám, které si vytváří, opustí? Co se nyní stane? V tomto podivném okamžiku, v osmadvacátém roce se u člověka začíná zřetelně projevovat úplný rozpad dosavadních starých sil růstu. Mnozí lidé se tímto úpadkem již začínají zabývat, mnozí se dále přidrží mizejících sil růstu.

Sám *Goethe*, který se přesněji změřil, když chtěl pokračovat v psaní druhého dílu svého „*Fausta*“, zjistil, že je menší, než v době, kdy začínal. Tehdy se změřil, ale upadal již dříve. Vidíte, že od okamžiku, kdy nás kosmos opustí, si svoji obnovu musíme obstarat sami ze sil, které jsme až dosud přijímali. Části našeho organismu, které se mají obnovit, jsou však stále menší a menší, takže na svém novém ztělesňování nemusíme pracovat v tak grandiózní míře, jako pracuje dítě v době do výměny zubů, když si podle modelu tvoří své první vlastní tělo. Ale v době od osmadvacátého roku, kdy začínáme pracovat na obnovování svého fyzického těla, jsme však již ve svém těle nasbírali mnoho sil Slunce, Měsíce a hvězd, které potřebujeme; neseme si je v sobě. Pokud jde o lidskou bytost a její formu, stáváme se člověkem, který je na Zemi odkázán zcela na sebe sama.

Když člověk, odkázán úplně sám na sebe, přechází tímto bodem v čase a opět jej překračuje, nachází v této době časový bod zlomu, o který nejen usiluje, ale zároveň nad něj vyrůstá, jak jsem na to včera poukázal z jiného hlediska. Již od svého dětství, kdy přijal mnoho vesmírných sil, člověk stále více a více spěje k tomuto bodu, jenž leží na konci jeho dvacátých let, kdy se vesmírné síly přestanou starat o jeho růst. Co od této doby vykonává, to si obstarává ze sil svého vlastního těla. Zde uprostřed je bod, za nímž člověk přestává zpracovávat přicházející kosmické síly a začíná zpracovávat síly ze svého vlastního těla. Ve skutečném životě se to samozřejmě tak ostře neodděluje jako zde ve schematickém znázornění.

Předjímané vlivy čerpané z vlastního těla jsou v životě po ruce často již v raném dětství. Postřehneme to na patologických jevech v životě dítěte, na lámavosti kostí a především na časně obezitě dětí; je za tím tato souvislost. V každém okamžiku svého života člověk buď spěje k tomuto bodu, nebo se od tohoto bodu vzdaluje. Zřetelně poznáte, že je to jakýsi

*časový
bod
zlomu*

*bod
začátku
svobody*

nulový bod, jakési hypomochlion, jakási nulová hranice, kdy se nacházíme v čase mezi námi a vesmírem. Ve své vnitřní dynamice stále spějeme k něčemu nebo od něčeho. To, co se zde v člověku uskutečňuje spěním k nulovému bodu nebo od něj, je vlastně spěním k nule nebo od nuly. Je tedy něčím, co děláme kvůli jisté nicotě. Spějeme ke stavu, v němž již kosmos nepůsobí, ale nepůsobí v něm ještě ani člověk. Mezi oběma stavy je jakási nula. Máme v sobě něco, co se orientuje podle „ničeho“. To způsobuje, že jsme svobodnými bytostmi a máme odpovědnost. V lidské konstituci je to ustaveno tak, že jsme odpovědné, svobodné bytosti, protože při přechodu z kosmu k nám procházíme nulovým bodem jako raménko váhy zprava doleva a zleva doprava - nulovým bodem, který se nechová podle zákonů, jímž je vystaven zbytek váhy. Představte si, že *zde* u váhy platí mechanické zákony, které se učíte, a dávají váze určitou konfiguraci, buď tak, že toto je nahoře a toto dole nebo opačně. To jsou zákony váhy, páky. Váhu můžete přenášet, ale její konfigurace skrze mechanické síly zůstane stejná všude, kam ji přenesete. Funkce váhy tím nebude nikterak dotčena, neboť tento bod je nezávislý; můžete ho nosit kolem dokola, jako by vůbec nebyl spojený s váhou. A tak i člověk: když se ve svém duševním prožívání uchopuje v bodě, k němuž předtím spěl, ale po němž spěje spíše od něj, pak působí on sám, zatímco předtím působil kosmos. Zde nepůsobí nic. Tam leží hypomochlion - počátečný bod svobody člověka. Ale v tendenci směřovat k něčemu nebo od něčeho se může v člověku realizovat to, co neurčuje přirozenost ani kosmos. Zde člověk chápe odpovědnost.

Chceme-li např. u pětatřicetiletého člověka stanovit míru jeho odpovědnosti nikoli laicky a diletantsky, nýbrž odborně, musíme se ptát: Nepůsobí zde příliš mnoho z toho, co se abnormálně vytvořilo v době před koncem dvacátých let; je tento bod umístěn víceméně blíže k mládí nebo spíše ke stáří? - Člověk má plnou odpovědnost, pokud mohou celý lidský

život posoudit tak, že je tento bod normální. Je-li tento bod posunutý příliš dozadu, k době jeho mládí, znamená to, že svět přestane působit na člověka příliš brzy, a pak musí být tento člověk s ohledem na to vyšetřen, zda netrpí (i když v nepatrné míře) lehce nutkavými myšlenkami, zda nemůže být lehce duševně determinován, takže mu nemůžeme připsat plnou odpovědnost za jeho činy.

Leží-li tento bod v čase příliš pozdě, musíme-li se ptát, zda člověku ve vytváření plné svobody duše nebrání jeho vnitřní přirozenost, zda není determinován příliš silně fyzicky, a proto mu opět nemůžeme připsat plnou odpovědnost.

Posoudit to v jemnějším smyslu je ve skutečnosti povolán lékař a kněz, kteří musí vědět, že vývoj člověka lze posoudit tak, že na základě jeho postavy (na to pak navážeme dále, protože k pastorální medicíně patří také hluboká znalost fyziognomie) je možné přibližně říci, zda se prožívá v rovnováze, zda můžeme říci, že jeho životní hypomochlion se nachází na správném místě, tj. ve správném okamžiku, nebo leží v čase dříve anebo později.

To jsou věci, které se ve staré mystérijní moudrosti považovaly při posuzování života za velmi důležité, věci, které byly zapomenuty, které ale do nauky o člověku opět musí, má-li mít tato nauka vliv v celkovém smyslu a chce-li ve správném smyslu působit v medicíně i v pastoraci.

Ráno budeme pokračovat dál.

Dornach, 11. září 1924

Rudolf Steiner

GA 318